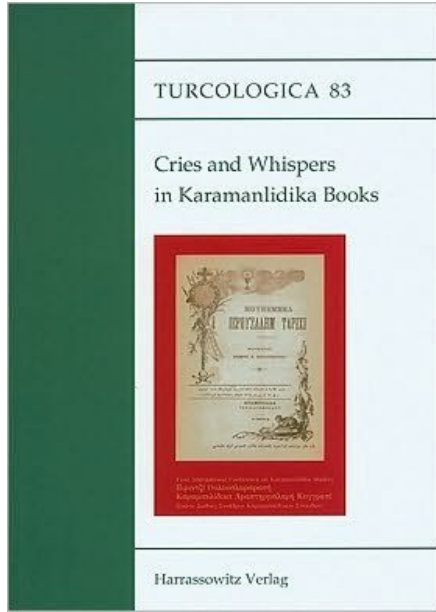


Cries and Whispers in Karamanlidika Books, Ed. Evangelia Balta and Matthias Kappler, Turcologica 83, Harrassowitz Verlag, 292 s.

Hatice SAAT*

Türkçeden başka bir dil bilmeyen ve metinlerini Grek alfabesi ile Türkçe yazan Ortodoks Karamanlı Türkleri ve onların dilleri üzerine Türkiye’de ve Dünyada yeterince araştırma yapılmamıştır. Oysa Karamanlıca üzerine yapılan araştırmalar, bu eserlerin farklı bir alfabeyle yazılması ve Osmanlı Türkçesinde kesin olarak ayırt edilemeyen bazı sesleri ayırması nedeniyle yazıldığı dönemdeki dil özelliklerini daha iyi göstermesi açısından önem taşımaktadırlar.



Tanıtımını yapacağımız eser, 2010 yılında Turcologica dergisinin 83. sayısı olarak hazırlanmıştır. Eser, 11-13 Eylül 2008 tarihinde gerçekleştirilen Karamanlıca çalışmaları üzerine ilk uluslararası konferansın kitaplaştırılmış biçimidir. Eser, Evangelia Balta'nın kaleme aldığı on iki sayfalık uzun bir giriş bölümü ve Karamanlıların toplumsal ve kültürel yönlerini, edebiyatlarını ve dillerini ele alan on yedi makaleden oluşmaktadır. Kitabın Giriş bölümünde Balta, 1924’de Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi sonrasında, iki dilli olarak yayımlanan bazı gazetelerin dışında, Karamanlıca kitap üretiminin durduğunu ve 1935 tarihinde onlara da son verildiğini belirterek söze başlamıştır. Balta devamında kendisinin deyimiyle oldukça uzun ve acılı bu sürecin nesiller üzerinde

yaşattığı değişim ve zorluklardan bahsetmiştir. Aynı bölümde, Eugene Dalleggio ve Pere Severian Salaville tarafından hazırlanan Karamanlı Türkçesi kitapların üç ciltlik bibliyografyasına değinilmiş ve Balta, Karamanlı Türkçesine ilgi duyanların

* Okutman, Gazi Üniversitesi.

ve Karamanlıca eser yayımının artmasından duyduğu mutluluğu dile getirmiştir. Son olarak ise; Konferans ve onun taşıdığı amaç ele alınmıştır.

Kitaptaki ilk beş makale Karamanlıların ve Karamanlı Türkçesinin sosyal boyutuyla ilgilidir. İlk iki makale dil bağlamında Karamanlı toplumunun durumu ve dilin kökeni üzerine etkisini tartışmaktadır. Üçüncü makalede, mübadeleden önce Karamanlıların da yaşadığı tarihi bir semt olan Kayseri'deki Germir/Kermira mahallesi ve bu bölgedeki dini gümüş eşyaların, dini resimlerin, kitapların ve el yazmalarının Yunanistan'a götürülmesi anlatılmıştır. Götürülen eşyalardan bazılarının resimleri makalenin sonuna eklenmiştir. Devamındaki makale Karamanlılarla kurulan Diplomatik ilişkilerle ilgilidir. Karamanlılarla ilk diplomatik ilişkilerin kurulmasının 1901 Konya'ya bir Yunan diplomatın gelmesiyle başladığı ve amacın Anadolu'daki Ortodoks nüfusu birleştirmek olduğu düşüncesi paylaşılmıştır. Karamanlıların Türkçe konuşmasının ideolojik bir problem olduğu ve Anadolu'da Grek okulları kurularak Yunanlaşma sağlandığı üzerine bilgiler verilmiştir. Ayrıca Yunanistan tarafından istenen ve Karamanlılar hakkındaki üç ana konudan oluşan 42 sayfalık raporun, kapsadığı konular aktarılmıştır.

Eserin devamındaki iki makale Evangelinos Misailidis'in 1851'de İstanbul'da yayımlamaya başladığı *Anatoli* gazetesi ile ilgilidir. Bu yazılardan ilki Anatoli gazetesinden yararlanarak Karamanlı kimliğini ve Karamanlıların yaşadıklarını okuyucuya aktarma amaçlıdır. Türk araştırmacı tarafından yazılan diğer makalede ise; makalenin amacının İstanbul'daki Şark Enstitüsünde bulunan gazetenin 1888-1892 yılları arasındaki sayılarından yararlanılarak gazetenin içeriğini açıklamak olduğu yazar tarafından ifade edilmiştir. Gazetenin kapsamı, içeriği ve diğer gazetelerle ilişkisi anlatılmış ve Anatoli'nin Türkçe konuşan Ortodoks toplumu ile ilgili bize çok değerli bilgiler verdiği belirtilerek yazı sonlandırılmıştır. Anatoli gazetesi ile ilgili bu makalelerin devamındaki iki makale seyyahlarla ilgilidir. İlk yazı hayatı ile ilgili farklı iki görüş olan seyyah Serapheim Pissidios üzerinedir. Karamanlı Türkçesinin öncüsü olarak bilinen Pissidios ile ilgili bazı metinlerden yararlanılarak onun ile ilgili yanlış bilinen bilgilerin açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Seyyahlıkla ilgili diğer makale, Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan seyyahların Kıbrıs'da hiç bulunup bulunmadıklarını tartışmaktadır.

Eserin devam eden beş makalesi edebiyat ile ilgilidir. Bu beş makalenin içinde Karamanlı Türkçesi bibliyografya, şiir, roman ve halk hikayeleri ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. İlk makalede Sallaville ve Dalleggio tarafından hazırlanan ve Karamanlıca kitapların bibliyografyasını kapsayan üç ciltlik eserin ortaya çıkışı ve bu aşamada katkıları olanlar ifade edilmiştir. Sallaville'nin hiç Türkçe bilmemesi nedeniyle, bibliyografyanın son işlemlerinin İstanbul'da doğmuş olan Dalleggio tarafından üstlenildiği konusu önemle belirtilmiştir. Ayrıca Karamanlıca koleksiyonun 400 kitabı içeren bir külliyata ulaşmasını sağlamış olan Evangelia Balta'nın çabaları paylaşılmıştır. Koleksiyondaki bu eserler; 15 tane Grek harfli Türkçe, 6 tane iki dilli ve bir tane Arap harfli; 5 tane elyazması; 33 tane elyazısı ve Niğde, Aksaray, Nevşehir, Ürgüp ve Yozgat'tan gelmiş olan 17 eseri kapsayacak

şekilde dört kategoride sınıflandırılmışlardır. Son olarak; Küçük Asya Araştırmaları Merkezi'ne kısaca değinilmiştir. Yaptığımız sınıflandırmadaki ikinci makalede Türkçe konuşan Hıristiyanlar, Türkçe konuşan Ermeniler ve Grek Ortodokslar yani Karamanlılar'ın oluşturdukları edebiyat "Christian Turkish Literature" terimiyle karşılanmıştır. Bu edebiyatlar hakkında ayrı başlıklar altında bilgiler verilmiştir. Edebiyat kapsamındaki üçüncü makalede 1871'de Karamanlı Türkçesi ile yazılmış ilk roman olan *Temaşa-i Dünya* ve ondan otuz yıl önce 1839 yılında yayımlanan *Polpathis* arasındaki karşıtlık ve benzerlikler açıklanarak o süreç içinde Karamanlı edebiyatındaki değişiklikler gösterilmiştir. Edebiyatla ilgili yazılar arasında şiiri konu alan makalede ilk olarak, elle yazılan ve matbaada basılan eserler arasındaki fark ifade edilip, elyazması olan yirmi tane Türkçe şiir hakkında bilgi verilip incelenmiştir. Makalenin sonundaki ekler bölümünde bu şiirlerden bazılarının Grek harfli, Latin harfli ve İngilizce çevirileri verilerek şiirlerin toplu olarak görülmesi sağlanmıştır. Edebiyatla ilgili son makale Türk halk hikayelerini kapsamaktadır. Bu bölümde yazar, Türk halk hikayelerinin Ermeni ve Grek alfabeleriyle de yazıldığını belirterek bu hikayelerden Grek harfli Karamanlı Türkçesi hikayeleri makalesine konu edinmiştir. Aşık Garib, Kerem ile Aslı, Köroğlu ve Şah İsmail hikayeleri karşılaştırmalı bir şekilde incelenip, Türk yayınlarında yalnızca önemsiz değişiklikler olduğu; ancak Ermeni harfli ve Karamanlîca yayınlarda hikayenin genel çerçevesi korunurken; hikaye anlatımı, kelimelerin seçimi, insan ve yer isimlerinin önemli değişiklikler gösterdiği okuyucuya aktarılmıştır.

Kitaptaki son üç makale Karamanlı Türkçesinin dil boyutu ile ilgilidir. İlk makale için 1764-1895 yılları arasında yirmi kez basılan Psalterion adlı eserin 1764, 1810 ve 1827 yıllarına ait baskıları kaynak olarak seçilerek karşılaştırmalı bir araştırma yapmak amaçlanmıştır. Bu üç baskının hepsinde geçen ve farklı imla ve transkripsiyon özellikleri gösteren 19 kelime seçilerek, bu kelimeler vurgu, imla, telaffuz, s/d-t/b-p/k-g sesleri arasındaki tutarsızlık, γ harfinin durumu gibi konulara değinen yedi başlık altında incelenmiştir. Söz konusu 19 kelimenin eserin yıllarına göre değişim cetveli makalenin sonunda mevcuttur. Ek olarak bu yedi madde de yazar bu Karamanlîca metinlerin Osmanlı Türkçesi üzerine yapılan çalışmalar için de değerli kaynaklar olduğunu belirtmiştir. Dil ile ilgili diğer çalışma, Doğu Karadeniz ve özellikle Trabzon ağzı üzerine çalışmaları bulunan Bernt Brendemoen'in makalesidir. Makale Trabzon'da bulunan bir Karamanlı Türkçesi codex üzerinedir. Yazar metni imla, ses ve biçim ve cümle kuruluşu açılarından incelemiştir. İncelemenin sonucu olarak, eserin çeviri bir eser olduğu ve yalnızca Türkçe versiyonunun bulunması nedeni ile simutene bir çeviri örneği olabileceği üzerine fikrini paylaşmıştır. Kitabın son makalesi, Cebel-i Sinanin Medhnamesi adlı Karamanlı Türkçesi eser aracılığı ile ilk çevirmenlerin dini terminolojiyi ele alırken kullandıkları yöntemi incele amaçlıdır. İlk olarak, metnin dilinin günlük, sade Türkçe olduğu; ancak bazı Arapça-Farsça ifadeler ve cümle kuruluşları olduğu aktarılmıştır. Dini kişi isimleri, yer isimleri ve dini kavramların hem Yunanca hem de Arapça-Farsça ve Türkçe kelimeler ile karşılanabildiği ifade edilmiştir. Ve eserin

yazıldığı tarih olan 1784'de çevirmenlerin dini terimlerin açıkça tanımlandığı bir terminolojiye sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmayla Karamanlı Türkçesi ve Karamanlılar hakkında tartışmaya açık olarak genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Bu yayının kapsadığı 2008 yılında gerçekleştirilen konferanstan bir yıl sonra Türk Dil Kurumu ve Nevşehir Üniversitesinin işbirliği ile bu konuda bir Konferans gerçekleştirilmiştir. Bu tip organizasyonların saha çalışanları için değerli başvuru kaynakları olduğuna inanıyoruz. Ayrıca bu çalışmanın Türkçeye çevrilmesinin Karamanlı Türkçesi üzerine çalışanlar için çok faydalı olacağı düşüncesindeyiz.